

מפעל דף היומי בעיון

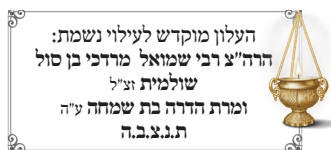
סיכום גפ"ת, רא"ש, רמב"ם, רי"ף, ר"ן, טור ב"י, שו"ע מ"א ט"ז ומשנ"ב על הדף

כולל ומכון ראש פינה:

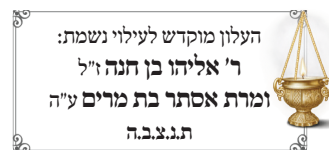
כולל יום שלם ללימוד כל הש"ס וד' חלקי השו"ע בעיון במשך 17 שנה | כולל יום שלם ללימוד דף היומי בעיון | כולל יום שלם ללימוד אבן העזר בעיון | פרוייקט "אבן ברורה", והוא כעין משנה ברורה על אבן העזר | כולל ערב שלוש שעות ללימוד דף היומי בעיון | כולל ערב שיעורים ליבו חפץ | כולל שיעורי שבת | רשת שיעורי תורה ללימוד דף היומי במלגה מכובדת למגידי שיעורים | 30 ספרי עזר על שלחן אבן העזר | ספרי "השינון" על ד' חלקי השו"ע, לדיעת ד' חלקי השו"ע בלימוד עמוד יומי, בהמלצת גדולי ישראל מכל העדות וההוגים | מבחנים ארציים לאברכים ובחורים במלגה על דף היומי בעיון | סיכומים יומיים של דף היומי בעיון בעברית, אנגלית, ספרדית וצרפתית | קמחא דפסחא | עזרה וסיוע לנוקדים ואברכים עמלי תורה

יום א' ל' אב - שבת ו' אלול תשפ"ה

מסכת עבודה זרה ס"ז-ע"ג

בס"ד שבוע פרשת שופטים

וריה דבת תיהא וקי"ל כרבא. למטה מהם פת צוננת וחבית פתוחה או פת חמה וחבית מגופה, והמותר לכ"ע פת צוננת וחבית מגופה.

ודעת התוספות דפלוגתא דאב"י ורבא לא תליא בהכרח בפלוגתא דרב ולוי, ואב"י נמי דהכא דאמר ריחא מילתא היא א"ל אנא דאמרי אפילו כלוי דאמר התם ריחא לאו מילתא היא, דשאני הכא שהוא נהנה ומריח מן האיסור היין עצמו הלכך הוי לגמרי כאילו שותה מן היין עצמו, אבל התם אינו אלא ריח האיסור נכנס בתוך ההיתר והוא אוכל את ההיתר, ובהא אפילו אב"י מודה דריחא לאו מילתא היא. ורבא נמי דהכא א"ל אנא דאמרי אפילו כרב דאמר התם ריחא מילתא היא, דשאני הכא שהריח מזיק לו לפי שנכנס בגופו, ולכך אמר דריחא לאו מילתא היא, הלכך בין אב"י בין רבא דהכא מצו סברי בין כרב בין כלוי.

והרי"ף פסק כלוי דס"ל דריחא לאו מילתא, מדקי"ל בת תיהא שרי. וביאר בפלתי [וי"ד סימן ק"ח ס"ק י"א] דס"ל לרי"ף דאי אמרינן ריחא מילתא, א"כ הוי כממשות של איסור, ובשביל אזוקי מזיק לא שרינן, וכי בזה נתיר אסורים. אבל אי ריחא לאו מילתא, ואין כאן איסור, רק לכתחלה הוא דאסור מדרבנן דגזרו דלא לית לאתהני מגופו של איסור, לכן וזהו בת תיהא כיון דאזוקי מזיק לא שכיח דעושה כן, ובמילתא דלא שכיחא לא גזרו, ואתי שפיר דהא דהא תליא, דמהא דחזין דבת תיהא שרי לכתחלילה בהכרח דהלכה כלוי שריחא לאו מילתא.

ולהלכה [שולחן ערוך יורה דעה סימן ק"ח סעיף ד'], פת חמה שמונה על גבי חבית פתוחה יין נסך, אסורה. (ודווקא אם מונחת נגד המגופה). (ארוך כלל ל"ט). אבל אם הפת צוננת, אפילו אם החבית פתוחה, או פת חמה וחבית מגופה (פי' שתומה), מותר. ואם היה פת שעורים, אסור אם הפת חמה, אפילו חבית מגופה.

דף ס"ו ע"ב

האי בת תיהא, עובד כוכבים בדישראל שפיר דמי; ישראל בדעובד כוכבים אב"י אמר אסור, רבא אמר מותר. אב"י אמר אסור, ריחא מילתא היא; רבא אמר מותר, ריחא לאו מילתא היא וכו' והא ידידי נמי כפת חמה וחבית פתוחה דמי.

הקשה הר"ן, דהא אמרינן בפרק כל שעה גבי הנאה הבאה לו לאדם בעל כרחו, כלומר הנאה דריח, דאפשר וקא מיכוין כולי עלמא לא פליגי דאסור, והכא אפשר וקא מיכוין הוא. ועוד שבפרק קמא אמרו להדיא לא שנו אלא מעוטרות בורד והדס דקא מתהני מריחא, אלמא ריחא מילתא היא. ותירץ הר"ן דבמידי דעביד לריחא מילתא היא, אבל יין דלאו לריחא עביד סבר ליה לרבא ככה"ג לאו מילתא היא. אבל לפי פירוש רבינו חננאל לא קשה כלום, כי לא מדברים בריחא שמריח באפו, שהוא פירש דהאי בת תיהא הוא קנה חלול של זכוכית ארוך ויש באמצעיתו דד נקוב ומכנים ראשו בחבית וראשו אחר בפיו ושואב היין ומקלח ויוצא בדד ואינו נוגע אל פיו, הלכך עובד כוכבים לישראל שפיר, וישראל לעובד כוכבים אב"י אמר אסור משום ריחא ורבא אמר מותר, דריחא כי האי גוונא שאינו מריח אותו באפו אלא בפיו לאו מילתא היא. והרב בעל הערוך ז"ל פירש דבת תיהא נקב הוא שמניחין במגופת החבית ומשם שואפים ריחו של היין בפיהם ויודעים אם טוב הוא ואם החמיץ. ולפי זה לא קשה הקושיא דהא נהנה, דודאי לא הוי הנאה, רק אם ריחא מילתא נחשב ששותהו.

אמנם התוספות כתבו דלפי הסוגיות מצאנו כמה סוגים בענין ריחא, ריח החזק שבכולן פת חמה וחבית פתוחה דאסור לכ"ע, ופליגי נמי רב ולוי בריחא גבי בשר שמן שצלאו עם בשר נבילה רב אסר ולוי שרי, וקי"ל כרב,

כולל ומכון ראש פינה:

[סעיף ה'] מותר לשאוף בפיו ריח יין נסך דרך נקב שבחבית, לידע אם הוא טוב. הגה: אבל אסור לטועמו, אף על פי שאינו בולעו (ריב"ש סימן רפ"ח). ואסור לזלף יין נסך שאסור בהנאה (בשערים בשם הגהות אשרי סוף ע"ז). אבל מותר לזלף סתם יינם, דמותר בהנאה (ארוך כלל ל"ט).

דף ס"ז ע"א

אבל נפל לתוך גריסין צוננין והרתיחן, נעשה כמי שהשביח ולבסוף פגם ואסור. [עמוד ב'] אמר רב כהנא, מדברי כולם נלמד נותן טעם לפגם מותר.

וכתב רש"י שנותן טעם לפגם א"צ שיפגום לגמרי עד שיהא קץ לאכלו, אלא אפילו פוגם קצת אינו אסור תערובתו. והנה נלמד דבר זה מאיסור נבילה לגר, דלא אסרה תורה רק כשהיא ראויה לאכילה. ותמהו הראשונים היאך נלמד דבר שנפגם קצת מנבילה שאינה ראויה לאכילה כלל, וכתב הר"ן על דברי רש"י דעדיין צריך ליישב היכי גמרינן לה מנבלה, וכתב דנראה דהיינו טעמא שלא אסרתה תורה אלא כשהיא ראויה לגר מפני שהאוכלה נהנה מן האיסור אף על פי שהיא נפגמה קצת, אבל כל שאינה ראויה לגר, כיון שאינו נהנה מן האיסור התירתו תורה, ואף על פי שחל עליה איסור מתחלה אף באיסור שנותן טעם בהיתר, כיון שההיתר נפגם קצת מן האיסור נמצא שזה שאוכלו אינו נהנה מן האיסור אלא מצטער עליו, הלכך שרי אף על פי שחל איסור מתחלה באותו דבר שנתערב בהיתר. וכתב הר"ן, ולפי זה קרוב אני לומר שאם הגדיל איסור מדתו של היתר עד שיהא משביח יותר כשאוכלו בגודל מדתו ממה שהוא פוגם בהפסד טעמו אסור עד שיפסל מלאכול לאדם כנבלה וכי אמרינן דבפגם כל שהוא סגי היינו כשפוסל יותר בקלקול טעמו ממה שמשביח בגודל מדתו אבל הרשב"א התיר בספר תורת הבית הארוך כל שההיתר מרובה מן האיסור, וקא יהיב טעמא, דאי משום ממשו דאורייתא ברובא בטיל, ואי משום טעמו אין כאן נותן טעם כיון שהוא פוגם. וכתב עליו הר"ן דאלו דבריו ז"ל ואין דעתי נוחה בהיתר זה. ע"כ.

והטור הביא את הרשב"א הנ"ל בתורת הבית, וז"ל, כתב הרשב"א, יראה לי דהא דאמרינן נותן טעם לפגם מותר דוקא כשריבה ההיתר על האיסור, אבל בזמן שההיתר כאיסור אינו מותר עד שיפגום לגמרי, שכל שאין ההיתר רבה עליו כאילו הוא בעינו ולא התירתו תורה עד שלא יהיה ראוי לגר. ומ"מ, קדירה שאינה בת יומא, אף על פי שמשערין בכולה ונמצא שאין ההיתר רבה עליו, אפ"ה שרי, והיינו טעמא שאין כאן ממשו של איסור אלא טעמו, וכל שטעמו לבד מעורב בו אם נ"ט לפגם אפילו קצת מותר, אבל צירו של איסור וכ"ש כשנתערב בו גופו של איסור אינו מותר עד שירבה ההיתר או עד שיפגום לגמרי

שאינו ראוי לגר. וכן כתב שם לענין עכבר שנפל לשיכרא [לקמן ס"ח ע"ב], דכשההיתר רבה על האיסור האיסור המועט בטל אצל ההיתר המרובה, ואי משום טעמו של איסור שהוא נטעם ונרגש בו כאילו הוא בעינו, טעם כזה אינו טעם לאיסור ההיתר המרובה, דאדרבה הוא פוגמו, ונראה שאפילו נפל לתוך היתר מועט והכירו זורקו והרוטב מותר, לפי שאין כאן אלא טעמו ולא ממשו, ואף על פי שמשערים בכולו משום דמאי דנפיק מיניה לא ידעינן, השתא דאין בו בהנאתו בנותן טעם אין אסור תערובתו כלל, וכמו שאמרנו בהיתר שנתבשל בקדרה שאינה בת יומא.

בד"א שפוגם מתחלתו ועד סופו, אבל השביחו ולבסוף פוגם או פוגם ולבסוף השביח, כגון יין נסך שנפל לתוך גריסין צונן והשביחן והרתיחן ופגמו אסור, ואפילו אין כח באיסור לבדו לפגום אלא ע"י דבר אחר שמסייעו, כגון שנפל איסור לקדרה שיש בה מלח או תבלין מרובין ואלמלא המלח והתבלין שבה לא היה כח באיסור לפגום אפ"ה מותר. כ"כ הטור. אמנם בגמרא לא הזכירו אלא השביח ולבסוף פגם, כאן הזכיר אף פגם ולבסוף השביח, וכן כתבו הרמב"ם והרשב"א, וכתב הב"י הטעם משום דכל שכן הוא, השתא פגם לבסוף אסור מפני שהשביח מתחלה אף על פי שאותו שבה על מנת לפגום הוא, פגום תחלה כל שכן דאסור, דהא פגם זה אינו פגם כיון שהוא על מנת להשביח:

ואמרו עוד בגמרא, אמר ריש לקיש נותן טעם לפגם שאמרו לא שיאמרו קדרה זו חסרת מלח או יתרת מלח חסרת תבלין או יתרת תבלין אלא השתא מיהא הא פגמה, ופירש רש"י נותן טעם לפגם שאמרו אין תולין הפגם בדבר אחר לומר חסרה היא מלח או יתרה ואילו היתה כתיקונה לא היה איסור זה פוגמה, שהמלח היה מפיג פגימת טעם האיסור ומתקנו, אלא כיון דטעם האיסור פוגמה עכשיו כמות שהיא הוי פגם ושרי. ע"כ. אמנם אמרו בגמרא לישנא אחרינא בדריש לקיש דאמר איפכא, אך הפוסקים הסכימו לפסוק כהאי לישנא.

וכתב הריטב"א, נראה מדברי רש"י לכאורה דלא חשיב נותן טעם לפגם אלא כשיש שם פגם קצת ניכר לחיך, אבל זה אינו, וגיעולי גוים דקדרה דלאו בת יומא תוכיח דאין פגם כלל נרגש בה ואפילו הכי שרי, אלא ודאי כל שידענו שאין נאות לו ואילו היה מרובה היה פוגמו לחיך נידון בנותן טעם לפגם ואף על פי שאינו נרגש, ואפשר שגם לזה נתכוון רש"י ז"ל, ושלא כדברי רבינו הראב"ד ז"ל שכתב דדוקא נקט שאינה נאכלת מפני זה, והפירוש ההוא אי אפשר לאומרו כלל, והלכתא כלישנא בתרא דריש לקיש, דרבי יוחנן הכי סבירא ליה כדאיתא בסמוך.

ולא ירגיש. הגה: ודוקא בשרץ יש לחוש אם נשאר שם שלא יוכל להוציאו, אבל בשאר איסורין אין לחוש (כך משמע בארוך כלל ל"ב).

וכתב הרשב"א דדברים המאוסים שנפשו של אדם קצה בהן כנמלים וכזבובים ויתושין שכל אדם בדיל מהן למיאוסן, אפילו נתערבו בתבשיל ונמחה גופן לתוכו אם ההיתר רבה עליו מותרין. וטעמו מפני שהוא משהו כל הדברים המאוסים שנפשו של אדם קצה מהם לעכבר דמיבדל בדילי אינשי מיניה מחמת מיאוסו וכן כתב הר"ן, ומהא שמענין שכל הדברים המאוסים כעכבר וכיוצא בו אין אוסרין בפליטתן אלא בחלא ושכרא דמשבחי בהו, ואף בשנמחה גופן לגמרי ונתערב בהיתר מרובה מהם יש להתיר, משום דמדאורייתא ברובא בטיל ולא מתהני מאיסורא כלל.

וכתב הב"י דמשמע מדברי הרשב"א שאם נמחה לגמרי לתוך ההיתר אף על פי שיש בו כזית בכדי אכילת פרס מותר, וז"ל הרשב"א, ואני תמה, דבשלמא שאר האסורים המשובחים כשפגמו בין על ידי עצמן בין ע"י תערובתן הותרו, שהרי נשתנו משבח לפגם ולא אסרן הכתוב בפגמן, אבל האיסורין הפגומין והמאוסים מעיקרן, כל שנתערבו כזית בכדי אכילת פרס, אף על פי שההיתר נפגם מכל מקום הרי הוא טועם האיסור בעצמו כבענין שאסרו הכתוב, ולמה הותר ע"י פגם שבתערובתו. ותירץ די"ל שלא אסרו הכתוב בפגימתו אלא לאוכלו בפני עצמו אבל כשנתערב עם ההיתר שהולכים אחר נתינת טעמו כיון שהוא נותן טעם לפגם בתערובתו מותר לפי שאין נותן טעם אלא אדרבה פוגם. וכתב עוד דהא דשרינן דוקא כשההיתר רבה על האיסור שהאיסור המועט בטל אצל ההיתר המרובה דבכל התורה כולה הולכין אחר הרוב, ואי משום טעמו של איסור שהוא טועם ונרגש בו כאילו הוא בעינו, טעם כזה אינו טעם לאסור ההיתר המרובה, דאדרבה הוא פוגמו, ונראה שאפילו נפל לתוך היתר מועט ומכירו זורקו והרוטב מותר, לפי שאין כאן אלא טעמו ולא ממשו, השתא דאין בו בהנאתו בנותן טעם אינו אוסר תערובתו כלל. עכ"ל. וכתב הב"י דאף על פי שהר"ן חולק על הרשב"א בשאר נותני טעם לפגם כמו שהבאנו לעיל, ואין דעתו נוחה להתירם בהיתר מרובה על האיסור, נראה דבדברים הפגומים מעצמם כעכבר וכיוצא בו מודה להרשב"א ז"ל, וטעם גדול יש לחלק ביניהם וק"ל:

וכן כל איסורין שבתורה בששים.

הקשו הראשונים דהא איכא כמה איסורין שהם במשהו לדברי הכל, ותירצו לאו דוקא, ולא בא אלא לאפוקי מהנהו דלעיל דאיכא דמשער בחמשין או כתבלין בקדרה, והכי קאמר וכן כל האיסורין שבתורה שהולכין בהם בנתינת טעם משערים אותן בששים ולא

וכתב עוד הריטב"א בשם רבו [הרא"ה], והוי יודע דנותן טעם לפגם שהוא מותר שוה הוא בכל האיסורין ואפילו באיסורי משהו, דהא בגיעולי גוים שם כל האיסורין יש בו, וכן בדין דכיון שפגמו עושה אותו כאילו נתבטל ונסתלק איסורו ממנו והוי כעפרא מה לי איסור משהו ומה לי שאר איסורין.

וכתב עוד הריטב"א, ומיהו אין נותן טעם לפגם מותר אלא בדיעבד, אבל לכתחילה אסור, והקדרה לאו בת יומא אסורה לכתחילה גזרה אטו בת יומא, וכן קדרות בפסח שהחמץ אסור במשהו אסורות לכתחילה, אבל לאחר הפסח מותרות אפילו לכתחילה לשמואל דהלכתא כותיה, משום דאיכא תלתא למעליותא חדא דהוי פגם ואידך דבלע היתרא ואידך דמסתמא אינו אלא משהו והוא אינו אסור לאחר הפסח במשהו, אבל כל דליכא כל הני תלתא אסורה לכתחילה. וקדרה חולבת דלאו בת יומא מורי הר"א הלוי ז"ל היה מתירה לכתחילה משום דאית בה הני תלתא למעליותא, אבל אין כן דעת שאר הפוסקים ז"ל ולא דעת מורי הרשב"א נ"ר, דשאני קדרות לאחר הפסח שאין איסורן מן התורה לשמואל אלא מדרבנן דקנים ר' שמעון הואיל ועבר עליה בבל יראה ובל ימצא, וכי קנים בעיניה אבל על ידי תערובת לא קנים, ואפילו מדרבנן הוא בטל ברוב ואפילו לח בלח, ולפיכך התירוהו לכתחילה בבלוע, מה שאין כן בקדרה חולבת שאסורה מן התורה ואינו בטל פחות מששים.

דף ס"ז ע"ב

דאמר רב הונא בריה דרב חייה לא אסרה תורה אלא קדירה בת יומא, דלא לפגם הוא.

יתבאר אי"ה לקמן בסוף פרקין בעניינא דגיעולי מדין.

דף ס"ט ע"א

ההוא אימרטוטי אימרטו.

ובשולחן ערוך [יורה דעה סימן ק"ד ס"א], עכברא דדברא נותן טעם לשבח הוא, שהרי עולה על שלחן מלכים. אבל עכברא דמתא, מספקא לן אם משביח בשכר וחומץ, או אם הוא פוגם. ולפיכך אם נפל לשכר או לחומץ, בצונן, והסירו שלם, אם לא שהה בתוכו מעת לעת, מותר. אבל אם היה רותח, או אפילו צונן ושהה בתוכו מעת לעת, בין שהסירו שלם בין שנחתך לחתיכות דקות, ויכול לסננו במסננת בענין שלא ישאר ממנו בתוכו כלום, בין שנימוח בתוכו לגמרי ונעשה כולו משקה ולא נשתייר ממנו שום ממשות, נותר על ידי שיהא ששים בהיתר כנגד העכבר. ואם נחתך לחתיכות דקות, והוא בענין שאינו יכול לסננו כגון שנתערב השכר או החומץ במאכל עב, הכל אסור ואין שם ביטול, דחיישינן שמא יפגע בממשו של איסור

כדי פתיחה בלחוד, אף ע"ג ששהה כדי שישתום וישתום ויגוב מותר, וכן דעת הראב"ד, אבל יש מי שאומר שכל שהודיעו שהוא מפליג כדי פתיחה ושהה כדי שישתום וישתום ויגוב, אסור, שכיון שהעובד כוכבים בטוח שלא ימצאנו בשעה שהוא פותחה, פתח ולא מירתת, שאפילו ימצאנו ישראל בשעה שהוא סותם אותו מצי לאישתמוטי ולמימר חד מעובדי כוכבים אחריני דהוו הכא פתחה ואנא סתימנא לה. כך כתב הר"ן.

וכתב הרשב"א, אפילו הודיעו שהוא מפליג, אם החבית פקוקה והוא בזמן שיש הרבה עובדי דרכים, כגון בין הגתות מותר, שהוא ירא מעובדי דרכים, וכ"כ רשב"ם בשם רש"י הא דאסרינן בהודיעו שהוא מפליג דוקא במקום שיש לחוש שמא גנב ושתה ונתן מים במקומו או החליף טוב ברע, אבל במקום שאין לחוש שמא גנב ממנו, כגון שרבים עובדים שם, אפילו הן נכרים לא חיישינן.

ובגמרא הובאו עוד כמה מעשים בחשש מגע עובד כוכבים, וכתב הראב"ד דכל אסור דאמרינן בהנך עובדי דגמרא הכא אין איסורין אסור הנאה שאין אוסרינן בהנאה משום ספק מגע עובד כוכבים אלא בשהפקידו אצל העובד כוכבים לשמרו ואין עליו שום חותם, אבל רש"י כתב בכל הנך עובדי כל שרי דהכא שרי בשתיה דהא לא נגע קאמרינן, וכל אסור דהכא אף בהנאה.

דף ע' ע"א

ההוא ביתא דהוה יתיב ביה חמרא דישראל, על עובד כוכבים, אחדה לדשא באפיה, והוה ביזעא בדשא, אישתכח עובד כוכבים דקאי ביני דני, אמר רבא: כל דלהדי ביזעא שרי, דהאי גיסא והאי גיסא אסור.

כתב הר"ן דאי לאו דאחדה לדשא הוה שרי מפני שהוא בחזקת המשתמר לפי שישראל היה יוצא ונכנס, אבל כיון דאחדה לדשא חמרא אסור, לפי שמעשיו מוכיחים עליו, דאי לאו לנסוכי למה ליה לאחודי לדשא.

דף ע' ע"ב

ההיא רביתא דאישתכח דהות בי דני והות נקיטא אופיא בידה, אמר רבא חמרא שרי, אימר מגבה דחביתא שקלתיה, ואף על גב דליכא תו, אימר אתרמוי אתרמי לה.

וכתב הר"ן, לרש"י הוא דוקא ברביתא שאינה יודעת בטיב נסוך ולא מסרה נפשה למגע, אבל גדולה מכי חזינן אופיא לא תלינן לקולא, ואחרים פירשו דנערה גדולה היתה ויודעת בטיב נסוך ומיירי שהיתה בחזקת המשתמר שהיה ישראל יוצא ונכנס, ואי לאו משום אופיא פשיטא דליכא למיחש, אבל משום אופיא חששו

בחמשים ושיעורא אחרינא. וכתב הריטב"א דעדיין אין זה מספיק, דאכתי איכא איסורין שהם בנותן טעם שהם במאה ואחד או במאתים ואחד לדברי הכל, לכך נראה לי דהכי קאמר, וכן כל איסורין שבתורה כיוצא בזה שהם מין בשאינו מינו כולם בששים, והשתא הוי כללא דוקנא אפילו באיסורי משהו דע"ז וכל דבר שיש לו מתירין וכל נותני טעמים, ואין לך יוצא מן הכלל הזה אלא חמץ בפסח לדעת הגאונים דאמר רבא בין במינו ובין שלא במינו אסור, ופירשו הגאונים שאסור במשהו משום דאיכא עליה כל יראה וכל ימצא, ומורי הר"א הלוי ז"ל קלסני בפירוש הזה מאד. ע"כ.

עובד כוכבים שהיה מעביר עם ישראל כדי יין במקום למקום, אם היה בחזקת המשתמר מותר, אם הודיעו שהוא מפליג כדי שישתום וישתום ויגוב; רשב"ג אומר כדי שיפתח את החבית ויגוף ותיגוב וכו'.

והאם מדובר כאן בחביות סתומות או פתוחות, כתב הר"ן, וכן הוא ברמב"ן, דהמקרים שבמשנה אינם באותו אופן, דבבא קמייא דעובד כוכבים שהיה מעביר דוקא בחביות סתומות, א"נ בפתוחות וחסרות הרבה, אבל פתוחות ומלאות אסור, דאפילו היכא דישראל אזיל בהדיה כל שהוא נושא כלי מלא א"א לשמרו שלא יגע. אבל הנך בבי דמניח יינו בקרון ומניח עובד כוכבים בחנותו והיה אוכל עמו על השולחן, שריותא דידהו אפילו בפתוחות היא כיון שאין העובד כוכבים נושא אותן. ודקא תני אם הודיעו שהוא מפליג פתוחות אסורות לאלתר וסתומות נמי אסורות בכדי שישתום וכו', ה"ק, ואם הודיעו שהוא מפליג, פתוחות אסורות לאלתר, וסתומות נמי אסורות בכדי שישתום וכו'. וכן כל הני עובדי בגמרא שהתירו מפני שהן בחזקת המשתמר, ודאי בפתוחות הן. אבל הראב"ד ז"ל כתב דבבא קמייא דמתניתין דוקא בסתומות לגמרי הא לאו הכי אסורות ואפילו היו חסרות, שמכיון שנתעלמו עיני ישראל מן העובד כוכבים יכול לפרקה מכתפו ולהניחה מעט וליגע ואמר לנוח מעט הורדתיה הלכך אם מלאה היא אסורה מיד ואפילו לא הניח כלל, ואם חסרה היא כיון שנתעלמה עיניו ממנו אסור שמא הורידה מכתפו.

והרמב"ן כתב דודאי בפתוחה לגמרי אין להתיר כיון שהיא על כתפו ובקל יכול ליגע בה חיישינן דילמא נגע ולא ירא כלל, דמשתמיט למימר להחזיק בחבית כיונתי שלא תפול, אלא מיירי בסתומות בפקק של עץ וכיוצא בזה שדרך להעביר חביות, דאע"פ שיכול לסלקה וליגע בו בלא זיוף כלל ירא, וכן היא מסקנת הרא"ש.

ודאמרינן ואם הודיעו שהוא מפליג כדי שישתום וישתום ויגוב, כתב הר"ן דהכי פירשו שאם הודיע שהוא מפליג במקום פלוני ויש באותו הילוך שיעור כדי שישתום וישתום ויגוב אסור, אבל אם הודיעו שהוא מפליג

לה, ואעפ"כ אמר רבא דליכא למיחש, דאימר מגבה דחביתה שקלתה.

ההיא מסוביתא דמסרה לה איקלידא מפתחה לעובדת כוכבים, א"ר יצחק א"ר אלעזר, עובדא הוה בי מדרשא, ואמרו לא מסרה לה אלא שמירת מפתח בלבד.

דהיינו דלא סמכה דעתה ליכנס דנתפסת כגנב. והקשה הר"ן, דאפילו מסר לה שמירת הבית למה יאסר דהא אמרינן לעיל דהמעביר כדי יין ממקום למקום היין מותר כל שלא הודיעו שהוא מפליג. וכתב די"ל דשאני הכא כיון שהאמינו והפקידו אצלו ואמר לו שמור, ה"ל כהודיעו שהוא מפליג, דמימר אמר כיון דמהימנא לי לשמרה לא אתי לעיוני ביה, לכן אפילו לא נמצא בצד היין אסור. אבל כשלא מסר לו אלא שמירת מפתח אינו נאמן אצלו, שהרי לא מסר לו אלא שמירת מפתח בלבד, מימר אמר השתא אתא ושקיל ליה מינאי.

וכתב הר"ן דמדברי רבותינו הצרפתים נראה דמפרשי לה שמדובר כשהודיעו שהוא מפליג, ואפ"ה כיון שלא מסר לו אלא שמירת מפתח בלבד והבית הוא ידוע שהוא של ישראל מותר, דמירתת על הכניסה שמא יראו אחרים ויגידו לבעלים. וכן כתבו משמו של ר"ת שמכאן התיר הוא ז"ל לישראלים שהניחו יינם והלכו לעיר אחרת ביום טוב ונתנו המפתח לשפחה. וכתב דאחרים מחמירין לומר דדוקא בעיר שישראל ועובדי כוכבים דרין בה, הא לאו הכי כל שהודיעו שהוא מפליג אסור.

וכתב הר"ן, כללא דנקיטין בספק מגע עובדי כוכבים מההיא שמעתתא ומהנהו דסוף פרק רבי ישמעאל, דכל היכא דאין לו שייכות לא בבית ולא ביין, אף על פי שחביות פתוחות ונמצא עומד בצד היין, אפילו בתוך פשוט ידים מותר, דכיון דלית ליה לאישתמוטי ונתפס כגנב על הכניסה, אין לו פנאי לנסך. ויש מי שאומר דהוא הדין בשוכר ביתו של עובד כוכבים ומלאהו יין שלו ואין העובד כוכבים דר באותה חצר, אף על פי שאין הישראל דר שם, שאפילו נמצא העובד כוכבים עומד בצד היין, מותר, שכיון ששכרו הרי הוא כמוכרו לו לזמן שכירותו ונתפס הוא עליו כגנב ומותר. אבל הראב"ד החמיר ואמר דכל שנמצא הגוי עומד בצידו אסור, שכיון שהבית שלו אינו נתפס עליו כגנב, לפי שהאדם עשוי לבא ולראות מה השכיר ואין השוכר מקפיד בכך, ואפילו בזמן שמכרה לו לחלוטין מחמיר בו הוא היכא דנמצא עומד שם מטעם זה שאדם עשוי לעמוד על ממכרו לראות מה מכר ואין הלוקח מקפיד בכך.

יש לו שייכות ביין ולא בבית, אם נמצא עומד שם הרי זה אסור ואף על פי שישראל דר באותה חצר, [וזה נלמד מהמשנה [ס' ע"ב] עובד כוכבים שנמצא עומד בצד הבור אם יש לו מלוח עליו אסור אבל אם לא נמצא עומד שם מותר].

יש לו שייכות בבית ולא ביין [כגון [ס"א ע"ב] שוכר בית בחצירו של עובד כוכבים ועובד כוכבים דר באותה חצר ואין ישראל דר שם, וכגון המניח עובד כוכבים בחנותו [ס"ט ע"א] והמניח יינו בקרון], אף על פי שלא נמצא העובד כוכבים עומד בצד היין אסור, כיון שיש לו רשות להכנס ולעמוד אצל היין, אבל אם הניחו בחזקת המשתמר, א"נ בחותם אחד לדברי רבי אליעזר [ל"א ע"א] מותר.

יש לו שייכות בבית וביין [כגון המטהר יינו של עובד כוכבים [ס"א ע"א] ולא כתב לו התקבלתי] ונתנו באוצר מיוחד שהוא של עובד כוכבים, אף על פי שאין העובד כוכבים דר באותו חצר ולא נראה שם מעולם, אם אין ישראל דר באותו חצר, אף על פי שהמפתח וחותם בידו אסור עד שיהא יושב ומשמר. [והיא ברייתא דקתני לעיל [ס"א ע"ב] יינו של עובד כוכבים ברשותו וישראל דר בחצר אחרת אף על פי שמפתח וחותם בידו אסור עד שיהא יושב ומשמר], ואיכא מ"ד דחותם בתוך חותם כשומר דמי.

ואם היה פתח האוצר פתוח לרה"ר וישראל ועובדי כוכבים דרים באותה העיר, או בעיר שהרוכלין מחזירין בה, מותר לדברי ר"ת במפתח או חותם ולדברי שאר המפרשים אפילו בלא מפתח וחותם [והיא המשנה לעיל [ס"א ע"א] דהמטהר יינו של עובד כוכבים והגמרא שם].

ואם היה בחצר שישראל ועובדי כוכבים דרין בה, בין אותו ישראל בין ישראל אחר, מותר ואפילו בלא מפתח וחותם. אמנם דעת הראב"ד דדוקא כגון שמונה בבית סגי להו ביוצא ונכנס, אבל בחצר לא, עד שיושיב שומר, דכיון שיש לו רשות ביין ובכל החצר, נגע ולא מירתת, עיין בר"ן שהביא ראית הראב"ד ודחאה. מיהו כתב הר"ן דמ"מ ראוי להחמיר כדברי הראב"ד.

בולשת שנכנסה לעיר, בשעת שלום חביות פתוחות אסורות, סתומות מותרות, בשעת מלחמה אלו ואלו מותרות, לפי שאין פנאי לנסך.

כתב הר"ן דמדובר דוקא סתומות במגופה של טיט, אבל בפקק של עץ כפתוחות דמו.

דף ע"א ע"א

אמר רב יהודה אמר רב מותר לאדם לומר לעובד כוכבים צא והפס עלי מנת המלך וכו'.

ולמסקנת הגמרא יש חילוק בין אמר עול תחתי לבין אומר לו מלטני מן האוצר, דעול תחתי משמע היה במקומי, וכל מאי דיהיב עובד כוכבים הוי כאילו יהביה ישראל דהא במקומו הוא, והא דרב יהודה לא דמיא אלא לסיפא דאומר לו מלטני מן האוצר, דכיון דאפשר לסלוקי בזוזי אי בעי למיתב ליה חמרא לאו שליחותיה קא עביד. ולפי פירוש זה נותנים יין למלך, אבל לרמב"ם הפירוש

הפוך, שהמלך מוכר יין לעם, דכך כתב הרמב"ם [פרק י"ג מהלכות מאכלות אסורות]. מלך שהיה מחלק יינו לעם ולוקח מהם דמיו כפי מה שירצה, אל יאמר אדם לעובד כוכבים הא לך מאתים וזו והכנס תחתי לאוצר המלך כדי שיקח העובד כוכבים היין שכתבו בשם ישראל ויתן העובד כוכבים דמים למלך, אבל אומר לו הא לך מאתים וזו ומלטני מן האוצר.

המוכר יינו לעובד כוכבים, פסק עד שלא מדד דמיו מותרין, מדד עד שלא פסק דמיו אסורין.

מדד עד שלא פסק דמיו אסורין משום. שעובד כוכבים לא קני במשיכה, דכיון דלא פסק דמיו לא סמכא אדעתיה למקנייה במשיכה שמא ירבה לו דמים, הלכך כי נגע ביה עובד כוכבים הוי יין נסך ברשותיה דישאל ואי שקיל מיניה מעות הוה ליה דמי יין נסך.

וכתב הר"ן דקיי"ל דמשיכה בעובד כוכבים קונה, ולכן לא קיי"ל כרב דאמר להו להנהו סבואתה כי מזבניתו חמרא לעובדי כוכבים קדימו ושקילו זוזי מינייהו והדר כיילי להו דאי לא עבדיתו הכי כי קא הוי יין נסך ברשותיכו קא הוי וכי שקליתו דמי יין נסך קא שקליתו, דכיון דקיי"ל דמשיכה בעובד כוכבים קונה, ויין נסך לא הוי למיסר בהנאה עד דנגע ביה. וגם הרי"ף השמיט דברי רב מן ההלכות. וכתב הר"ן דרב האי גאון ז"ל בספר המקח פסקה.

ולהלכה כתב בשולחן ערוך [יורה דעה סימן קל"ב ס"ב] ישראל שמכר יינו לעובד כוכבים, פסק עד שלא משך, דמיו מותרים שמשפסק סמכה דעתו, ומשמשך קנה, ויין נסך אינו נעשה עד שיגע בו, נמצא בשעת מכירה היה מותר. אבל אם משך העובד כוכבים היין עד שלא פסק, דמיו אסורים, שהרי לא סמכה דעתו אף על פי שמשך, (ומאחר שבא לרשות העובד כוכבים, אין הישראל נזהר בו ויש לחוש שנגע), ונמצא שכשנגע עדיין לא סמכה דעתו ליקח, ונאסר היין בנגיעתו, יא והרי זה כמוכר סתם יינם. במה דברים אמורים, כשמדד הישראל לכליו (או לכליו של עובד כוכבים שאין בו עכבת יין) (טור), אבל אם מדד לכלי העובד כוכבים שיש בו עכבת (פי' מקום שהיין מתעכב בו) יין, או לכלי ישראל שביד העובד כוכבים והיה העובד כוכבים מנדנד הכלי, אם היה מונח בקרקע טו או שהיה אווזו בידו באויר, דאז ע"כ הוא מנדנד, צריך ליקח הדמים ואח"כ ימדוד. הגה: מיהו אם מדד לכלי של עובד כוכבים שיש בו עכבת יין, שאינו נאסר רק מכח תערובות מעט יין שהיה בכלי, בדיעבד כולו מותר בהנאה חוץ מדמי מעט היין שהיה בכלי; ואפילו לכתחלה אינו אסור רק כשהיה מעט מהיין בפי הכלי של עובד כוכבים, דנאסר היין מיד, אבל אם היה עכבת יין בשולי הכלי והכלי של עובד כוכבים היה עומד בחצירו של עובד כוכבים, או שתפסו בידו, או שעומד

ברשות המוכר ואמר לו המוכר יקנה לך כלך, מותר, דמיד שבא לאויר הכלי קנאו, ולא נאסר היין עד שנגע בעכבת יין שבשולי הכלי העובד כוכבים. וכן אם מדדו העובד כוכבים כה והגביהו תחלה לקנותו, הכל מותר, דהרי קנאו תחלה קודם שמדד. אבל אם לא הגביהו ומדד, דינו כשאר יין הבא מכח עובד כוכבים, כמו שנתבאר לעיל סימן קכ"ה. וכל זה לא מיירי אלא בימיהם, שהיו העובדי כוכבים מנסכים ואוסרים בהנאה במגען, אבל בזמן הזה שאין העובדי כוכבים מנסכים ואין אוסרין במגען רק בשתיה, בכל ענין מותר בהנאה. וכן המנהג פשוט למכור יין לעובד כוכבים, כו ואין מקפידים בכל אלו הדינים. (הכל בטור).

דף ע"ב ע"א

ההוא גברא דאמר ליה לחבריה אי מזביננא לה להא ארעא מזביננא לך במאה זוזי וכו' מתקיף לה רב יעקב מנהר פקוד האי זוזי אנסוהו והלכתא כרב יעקב מנהר פקוד.

א"ל כדשיימי בתלתא אפילו תרי מגו תלתא, כדאמרי בתלתא עד דאמרי בתלתא, כדשיימי בארבעה עד דאמרי בארבעה, וכ"ש היכא דא"ל כדאמרי בארבעה וכו' מתקיף לה רב הונא בריה דרב יהושע ממאי דהני קים להו טפי דלמא הני קים להו טפי. והלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע.

וכן להלכה בחו"מ [סימן ר"ן], האומר לחבירו כשאמכור שדה זו הרי היא מכורה לך מעכשיו במנה וקנה מידו על כך ולאחר זמן מכרה לאחר במאה, קנה הראשון. אבל אם לא אמר מעכשיו ה"ז כקנין דברים וכאסמכתא. אבל אם מכרה ביותר ממנה או שהחליף עם אחר על איזה חפץ, קנה האחרון, דהרי לא א"ל אלא כשאמכור, שימכור מדעתו במנה והרי לא רצה למכור במנה ולא מכר אלא מפני התוספת שהוסיף זה או מפני החליפין ונמצא כמו שנאנס בהמכירה, ואף אם גם הראשון רוצה ליתן מקח זה אין מוציאין מהשני, דמכירתו של השני נגמרה והוא עדיין לא קנה. אבל אם לא הזכיר הסכום רק א"ל כשאמכרנה אמכור לך, אפילו אמר מעכשיו לא קנה הראשון, דכיון שלא הזכיר הסכום לא סמכה דעתו כלל.

וכ"ז מיירי כשאמר בלשון כשאמכור אמכור לך, דאינו לשון בירור, ולכן צריך להזכיר סכום המעות, אבל אם אמר לא תמכור אלא לי, או שהמוכר אמר לא אמכור אלא לך, או אינה מכורה אלא לך, או שהתנה בפירוש שאף אם יתנו לו יותר ממה שקצב מכורה לו, תנאו קיים, דכל תנאי שבממון קיים כיון דאמר מעכשיו וקנה ממנו הרי מכורה לו מעכשיו.

ונחלקו האחרונים מה הדין אם אמר בלשון חיוב הריני מתחייב למכור לך, דנתיבות המשפט הביא בשם מהר"א

ששון דבכהאי גוונא מועיל גם בלא מעכשיו, וכשכתב שטר בלשון חיוב או שקנה בקנין סודר על חיוב זה דהחיוב חל על גופו. והמשנה למלך חולק דחיוב אינו כלום בענין מכירה ואף מעכשיו לא יועיל, ואף כשימכור לאחר בסכום שקצב עמו, דחיוב אינה מכירה כלל וממילא דהאחר זכה.

ומבואר עוד בגמרא דאם א"ל כשאמכרנה הרי היא קנויה לך מעכשיו כפי שישומו ג' אנשים, הרי היא מכורה לו מעכשיו אף שלא הזכיר סכום מעות, דבזה סמכה דעתייהו כפי שישומו השמאים, ואפילו כששמו שנים מהשלשה די, דכיון דאמר לשון שומא הולכין אחר הרוב. אבל אם אמר כמו שיאמרו השלשה צריכין כל השלשה להשות עצמן, מפני שלשון שומא הוא כעין שומת ב"ד והולכין אחר הרוב, משא"כ כשאומר כפי שיאמרו השלשה ודאי היה דעתו שכל השלשה יגידו דעתם ושישו עצמן, וכ"ש כשאמר כפי שישומו ב"ד של שלשה דדי אפילו בשנים מהשלשה והולכין אחר רוב דעות, אבל אם אמר כמו שישומו ב"ד של ארבעה או כמו שישומו ארבעה אנשים אינו מועיל עד שישומו כל הארבעה ויסכימו לדעה אחת, דכיון דירד ליותר משלשה שהם ב"ד בכל מקום, מסתמא היתה כוונתו שלא לילך אחר הרוב.

ואם שמו השמאים כמו שנתבאר ואמר המוכר רצוני שיבואו ג' אחרים לשום, אמרו בגמרא דאין שומעין לו, דאולי הראשונים בקיאים טפי, וכתב הב"י [סימן ר"ן] דלפי זה משמע שאם הדבר ברור דהני בתראי קים להו טפי או אם ברור לנו דקמאי לא קים להו כולי האי דדינא הוא דמעכב, והטור סתם הדברים ואמר אין שומעין לו, וכן דעת הרמב"ם [פרק ח' מהלכות מכירה] שכתב אין שומעין לו שהרי קנו מידו תחלה שמכר מעכשיו, וכתב ערוך השלחן דנ"ל דרבותינו הפוסקים פירשו בלשון הש"ס דה"ק, דאין להשגיח כלל על טענה כזו, דמי הגיד לך שהשנים ישומו שומא זו יותר באמת מהראשונים, שמא הראשונים בקיאים בשומא זו יותר מהשנים, ואין הולכין אחר הידיעה היתירה בשארי שומות. אמנם כ"ז כשלא נמצא מי שנותן יותר משומתם, אבל אם אחד נותן יותר קנה האחר דאותו התוספת אנסוהו למוכרו וכנ"ל.

אמר רב הונא נצוק וקטפרס ומשקה טופח חיבור לענין יין נסך.

כתב הר"ן, ולענין הלכה מקצת מרבותינו הצרפתים דוחים הא דרב הונא מכמה ראיות שהביאו מהגמרא דלא קיימא לן כוותיה, וסבירא להו דרב הונא גופיה מספקא ליה האי הלכתא, והלכך נקיטינן ביה לקולא. והר"ן דחה ראיותיהם, וכתב, ולפיכך נראה דברי ר"ת ז"ל שכתב דאע"ג דלא מסתייע רב הונא מהני מתניתא קי"ל כותיה דליכא מאן דפליג עליה, ושכן נראה דעת הר"ף, וכן פסק

הרמב"ם [הלכות מאכלות אסורות פרק י"ב הלכה י"ב], המערה יין לתוך כלי שיש בו יין עכו"ם נאסר כל היין שבכלי העליון, שהרי העמוד הנצוק מחבר בין היין שבכלי העליון ובין היין שבכלי התחתון, לפיכך המודד לעכו"ם לתוך כלי שבידו ינפץ נפיצה או זרוק זריקה כדי שלא יהיה נצוק חבור ויאסור עליו מה שישאר בכלי העליון. ע"כ.

ובסמוך אמרו, אמר מר זוטרא בריה דרב נחמן קנישקנין שרי. וה"מ דקדים פסק ישראל, אבל קדם פסק עובד כוכבים לא. רבה בר רב הונא איקלע לבי ריש גלותא, שרא להו למשתא בקנישקנין.

קנישקנין הוא כלי רחב ושני קנים או שלשה כפי מה שהוא רחב יוצאין בו ונמשכים ועולים כנגד גובהו ויכולים כמה בני אדם לשתות בו, וקאמר דשרי לשתות ישראל ועובד כוכבים יחד, דכל זמן שזה מוצץ וזה מוצץ אין היין הנוגע בפי העובד כוכבים חוזר למטה, אבל קדם ופסק עובד כוכבים לא, לפי שמה שנוגע בפי העובד כוכבים חוזר ומתערב עם היין. וכתב הר"ן דלדעות אלו שניצוק אסור, יש להקשות היאך אפשר דקנישקנין שרי, דודאי חבורו של כלי זה לא גרע מחבורו של נצוק. אלא שהראב"ד כתב בתשובה דכי אמרינן נצוק חבור הני מילי מאי דאתי בההוא פתחא או בההוא ברזא, אבל בהאי קנישקנין מאי דאתי בברזא דישאל לא אתי בברזא דעובד כוכבים, וה"ל נצוק שאין סופו לירד, ומש"ה לא הוי חבור. וכתב הר"ן דדרך זה נכון בעיניו לקיים כל הסוגיא, אבל הרמב"ן כתב דרב הונא דאמר נצוק חבור ליין נסך אף בנצוק שאין סופו לירד קאמר, והביא לזה ראיות, ודחה הר"ן את ראיותיו וכתב, ומעתה דברי הראב"ד ז"ל מתקיימין, דנצוק חבור כל שסופו לירד, אבל בשאין סופו לירד לא, והיינו שריוותא דקנישקנין. וסיים, זהו הדרך הישר בעיני אף על פי שלא העליתי כך בחידושי:

ולהלכה יותר בפירוט, המערה מכלי שיש בו יין של היתר לתוך יין של איסור, רש"י והרי"ף פסקו דניצוק דהוי חיבור, ולכן רואין כאילו יין של האיסור מעורב בשל ההיתר, ולכן אם עירה וקיטף, דהיינו שקודם שנגע למטה בשל האיסור הפסיק קילוח היורד מהיין של היתר, מותר. ור"ת פסק דניצוק לא הוה חיבור, ומסקנת הרא"ש כרש"י, והביא בשם מהר"ם מרוטנבורק שהיה נוהג על פי גדולי צרפת דבהפסד מרובה היה מתיר ניצוק, אבל לא בדבר מועט.

וניצוק בר ניצוק, כגון שיצק ישראל מהקנקן לצלוחית של נכרי שנאסר מה שבקנקן משום ניצוק, אם חזר ישראל ויצק מן החבית למה שבקנקן, הוא הנקרא ניצוק בר ניצוק, ולכולי עלמא שרי.

ונכרי המערה מן החבית, פסק רש"י שמה שנשאר בחבית מותר, דאף על גב דניצוק חיבור, היינו דווקא ניצוק המחבור ליין שנאסר משום מגע נכרי, אבל זה

שאינו מחובר אלא ל"ין שנאסר מכחו של נכרי, לא החמירו לאסור בו ניצוק, וכן דעת הרא"ש. ודעת הראב"ד שגם ניצוק זה נמי אסור. וכתב עוד שאם הנכרי מערה לטיט או לאשפה או למקום לכלוך, אין דרך ניסוך בכך והכל מותר, בין מה שיצא לחוץ בין מה שבפנים, אבל ישראל המערה לטיט או לאשפה ובא נכרי ונגע בקילוח, הכל אסור.

וניצוק בסתם י"נן, יש אוסרים הכל בהנאה, דעל ידי ניצוק חיבור אנו רואין את הכל כאילו הוא מעורב יחד, ואף על גב דבתערובת עצמו אמרינן שימכור הכל חוץ מדמי י"ן נסך שבו, היינו דוקא בנתערב האיסור, דאמרינן כבר נתבטל ודי לנו בזה שיזרוק הנאה לים המלח או ימכור הכל חוץ מדמי איסור שבו, אבל כאן היין שאסור הוא בעין בפני עצמו ולא נתערב עדיין אלא שאנו רואין אותו כאילו נתערב, והואיל והוא בעין אי אפשר לומר שנתבטל ולכן אסור הכל בהנאה. והרשב"א כתב דאיסור ניצוק אינו אלא מדין חיבור, ולפיכך אם נעשה ניצוק לסתם י"נם הכל מותר בהנאה אבל אם נעשה הנצוק לודאי י"נם אסור בהנאה כאילו נתערבו זה בזה, דלא כמאן דאמר הנ"ל לאסור בכל ניצוק אפילו בהנאה. וכתב עוד בשם הגאונים שלא אמרו ניצוק, אלא בשעירה ל"ין נסך האסור בהנאה, אבל ל"ין המותר בהנאה אינו חיבור, וכתב לבאר הטעם, שלא אמרו אלא הנצוק חיבור ל"ין נסך, ולא נקרא י"ן נסך סתם אלא האסור בהנאה. וסיים דלפיכך המודד לתוך כליו של נכרי אף על פי שלא הדיח, את שמדד לתוכו אסור בשתיה ואת שעירה ממנו מותר אפילו בשתיה. עכ"ל. וכתב הטור להכריע, דכיון דטעמא דניצוק שאנו רואין אותו כאילו הוא מעורב ביחד, לפי מה שהוא הדבר שיוצק בו כך הוא הדבר שמערה ממנו, אם יוצק לתוך י"ן נסך גמור אין לעליון תקנה, ואם לסתם י"נם יוליך הנאה לים המלח או ימכרנו כולו לנכרים חוץ מדמי י"ן נסך שבו, ואם לתוך כלי שלא הודח אסור בשתייה ומותר בהנאה.

ובמשנה אמרו נטל את המשפך ומדד לתוך צלוחיתו של נכרי וחזר ומדד לתוך צלוחיתו של ישראל אם יש בו עכבת י"ן אסור. ובגמרא [ע"ב] מפרש דההיא עכבת י"ן מיתסרא למאן דאמר ניצוק חיבור משום ניצוק לפי שעכבת י"ן שבשולי המשפך מחוברת על ידי ניצוק ל"ין שבצלוחיתו של נכרי. וכתב הר"ן דהאי אסור בהנאה קאמר, דאי לאסרו בשתיה למה לי עכבת י"ן אפילו אין בו עכבת י"ן אסור בשתיה, שכיון שמשפך זה היה צריך הדחה ולא הדיחו ודאי שאוסר היין בשתיה, אלא לענין איסור הנאה קאמרינן, ומשום הכי דוקא כי אית ביה עכבת י"ן הא לאו הכי לא עדיף מנאדות הגוים וקנקניהם שאין אוסרים י"ן הכנסו בהם בהנאה. אמנם אחרים אומרים דהאי אסור בשתיה קאמר, דכי לית ביה עכבת י"ן אפילו בשתיה שרי, שאף על פי שהוא מחוסר הדחה,

כיון שהוא כלי שאין מכניסו לקיום מכיון שיבש י"ן נסך שעליו, אם נשתמש בו אינו אוסר את היין אפילו בשתיה. וכתב הרמב"ן שאין זה נראה אלא במשפך לפי שאין היין מתעכב בו, אבל בכוסות וכיוצא בהן לא.

וכמה משקה צריך להיות בתחתון כדי לאסור את העליון משום ניצוק, כתב הבית יוסף דמשמע לו דאפילו בשיש בו משקה טופח אוסר משום ניצוק ואף על פי שאין בו כדי להטפיה, דהא אמר רב הונא בסוגיין, הנצוק והקטפרס ומשקה טופח חיבור לענין י"ן נסך, ופירש רש"י משקה טופח ואין בו טופח על מנת להטפיה שאם טפח בהם בידו לא יעלה בה משקה שיוכל להטפיה דבר אחר. אבל רבינו ירוחם [נתיב י"ז ח"א דף קנ"א ע"ד] הצריך טופח על מנת להטפיה לאסור משום ניצוק, וכן משמע מדברי סמ"ג, וכן כתבו התוספות לעיל [ס' ע"ב ד"ה אי איכא] גבי ההוא גוי דהוה קאי במעצרתא.

וכתב הב"י בבדק הבית בשם רבינו ירוחם [שם] אם הגוי נגע בקילוח הכל אסור בהנאה כאילו נגע בכל היין, וכתב עליו דאינו יודע מנין לו.

דף ע"ג ע"א

י"ן נסך אסור ואוסר בכל שהוא.

כתב הר"ן, כל היכא דתני י"ן נסך אף סתם י"נן במשמע אלא אם כן פירש, והכי מוכח בכמה מקומות במסכת דקרי לסתם י"נן י"ן נסך, ושמע מינה דכי תנן במתניתין י"ן נסך אסור ואוסר בכל שהוא, אף סתם י"נם במשמע. וזה שלא כדברי ר"ת דכתב בספר הישר דכי תנן י"ן נסך אסור ואוסר בכל שהוא דוקא ביין נסך ממש, דומיא דמים במים שאין הדברים אמורים אלא במים שנתנסכו ודאי לעבודת כוכבים, אבל סתם י"נן בנותן טעם כשאר אסורין שבתורה. וכתב הר"ן, ומיהו דוקא ביין שנאסר בהנאה, אבל י"ן שאינו נאסר אלא בשתיה אינו אוסר בכל שהוא, דהא אמרו בגמרא בסמוך דהאי דאוסר י"ן נסך בכל שהוא משום חומרא דעבודת כוכבים היא, הלכך דוקא ביין נסך שנאסר בהנאה שיש בו משום לתא דעבודת כוכבים, אבל ביין שלא נאסר אלא בשתיה דליתא משום לתא דעבודת כוכבים לא. וכן דעת הרמב"ם והרשב"א כדעת הר"ן. וכן כתב הטור [סימן קל"ד]. י"ן נסך גמור שנתערב ביין של היתר אפילו כל שהוא אסור בהנאה אבל סתם י"נן שנתערב ביין של היתר כתב ר"ת שבטל בשישים כמו שאר איסורין, ואין דעת שאר המפרשים כן אלא אוסר בכל שהוא כיון נסך גמור. אמנם בזמן הזה דסתם י"נם אמרינן דמותר בהנאה, גם להר"ן יבטל בשישים, וכן פסק בשו"ע.

כי אתא רב דימי אמר רבי יוחנן המערה י"ן נסך מחבית לבור אפילו כל היום כולו ראשון ראשון בטל.

ולדעה זו אמרו בגמרא דדוקא בנפל היתירא לגו איסורא אוסר בכל שהוא, ובכי האי גונא אפילו נפלה חבית גדולה של היתר לתוך טפה של יין נסך נאסר הכל, דבכי האי גונא מחמרי ביין נסך משאר אסורין, אבל היכא דנפיל איסורא לגו היתרא ראשון ראשון בטל אא"כ נופל בבת אחת כדי נתינת טעם. וכתב הר"ן, וטעמא דמלתא לפי שאותו דבר שעומד במקומו חשוב יותר מן הבא עליו, ולפיכך כשהאיסור עומד במקומו, ואפילו משהו אוסר את היין שבא עליו, ואפילו חבית גדולה בבת אחת משום חומרא דיין נסך, אבל בשחיתתו במקומו והאיסור בא עליו החיתר מבטל את האיסור אא"כ בא עליו איסור מרובה שיש בו כדי ליתן טעם בהיתר, ושכן נראה מדברי הרמב"ם. וכתב הר"ן דלפי דרך זה הדבר ברור שיש חילוק בין יין נסך לשאר אסורין, שביין נסך מין במינו אם נפל היתר מרובה בבת אחת לתוך איסור מועט נאסר, ואילו בשאר אסורים בעינן שיהא באיסור כדי נותן טעם, וכן בזה הדרך בעצמו הוא החלוק שיש בין מין במינו ומין בשאינו מינו ביין נסך.

וכתב ר"ן, ונראה לי לפי דרך זה שאף בשאר אסורין היכא דנפל היתרא לגו איסורא מעט מעט, שאפילו כל היום כולו ראשון ראשון בטל ונאסר הכל, שמה שאנו מחמירין ביין נסך מבשאר אסורין אינו אלא בהיתר מרובה שנפל בבת אחת לתוך איסור מועט, דביין נסך אסור במינו ובשאר אסורין אי נמי ביין נסך בשאינו מינו מותר, אבל בהיתר שנפל לתוך איסור מעט מעט, אפילו בשאר אסורין, אי נמי ביין נסך בשאינו מינו, ראשון ראשון בטל ואסור. וכתב עוד הר"ן, מיהו כל שנפל אחר כך היתר מרובה בבת אחת שיש בו כדי לבטל עיקר האיסור שבתחלה, סגי, דהא תנן בפרק קמא דתמורה [י"ב ע"א] אין המדומע חוזר ומדמע אלא לפי חשבון ואין המחומץ חוזר ומחמץ אלא לפי חשבון, והיינו טעמא משום דלא אמרינן חתיכה עצמה נעשה נבלה אלא בדברים המתבשלים דומיא דבשר בחלב, כמו שכתבתי בפרק כל הבשר ואכתוב עוד לפנינו בסייעתא דשמיא ואעפ"כ כל שלא נפל בבת אחת היתר מרובה שיש בו כדי לבטל עיקר האיסור אפילו כל היום כולו ראשון ראשון בטל. וכתב הר"ן דאין כן דעת הרמב"ם, שהוא אומר דלא אמרינן בהיתרא לגו איסורא ראשון ראשון בטל לא בשאר אסורין ולא ביין נסך ושאינו מינו, אף על פי שאנו אומרים כן להקל ביין נסך בדקא נפיל איסורא לגו היתרא, והיינו טעמא לפי שהאיסור עשוי להתבטל ולא ההיתר.

כי אתא רב יצחק בר יוסף אמר רבי יוחנן המערה יין נסך מצרצור קטן לבור אפילו כל היום כולו ראשון ראשון בטל. ודוקא צרצור קטן דלא נפיש עמודיה אבל חבית דנפיש עמודיה לא.

וכתב הר"ן דטעמא דמילתא דחבית כיון דנפיש עמודיה הרי הוא כאילו כל היין שבחבית מחובר לבור, דכיון דנפיש עמודיה חבורו חשוב כנופל בבת אחת דמי, אבל צרצור קטן דלא נפיש עמודיה אין כל היין שבצרצור כנופל בבת אחת לבור, הלכך ראשון ראשון בטל. ואף על גב דקיימא לן נצוק חבור, ויין שבצרצור הרי הוא חבור לבור ע"י קלוח של נצוק, אפילו הכי לא מיתסר, שאין הנצוק חבור אלא לומר שהיין של מעלה דינו כאותו יין שנתערב למטה והרי הוא כמותו, וכיון שאותו שנפל למטה נתבטל ונעשה היתר, היאך יאסור יין שלמעלה.

ותמה הר"ן על חלוקת הגמרא בין צרצור קטן לחבית, דאיזה כלי יקרא נפיש עמודיה ואיזה כלי לא, ואין מדת חכמים לתת דבריהם לשיעורין בכיוצא בזה. וכתב ליישב, דנראה שמפני שנהגו לערות יין לבור ע"י חבית גדולה, כיון שסוף היין שבחבית לירד ע"י כלי זה ודרכו בכך, אי אפשר לומר בו ראשון ראשון בטל, שכל שעומד ליפול ולהתערב חשבינן ליה כמעורב כבר. מה שאין כן בצרצור קטן, שמפני שאין דרך לערות בכלי כיוצא בו לבור, אין אנו רואין כנופל כמעורב אלא מה שירד כבר מש"ה אמרינן בכל כלי כיוצא בו ראשון ראשון בטל. אמנם דעת הראב"ד דכי אמרינן ראשון ראשון בטל ה"מ דמקטף קטופי, אבל במערה ואינו מפסיק, כיון דקיימא לן נצוק חבור הרי הוא כאילו נפל בבת אחת. ולכאורה קשה, דאם כן חבית דנפיש עמודיה למה נאסר, דכיון דמקטף קטופי אין היין שבחבית חבור ליין שבבור, ובאותו שנפל לבדו ליכא כדי נתינת טעם. תירץ הראב"ד דכל שהקלוח גדול כקלוח חבית, אף על פי שאין בו כדי נתינת טעם, כל שהוא בעצמו חשוב אינו ראוי להתבטל ברבוי יין שבבור.

כי אתא רבין אמר רבי יוחנן יין נסך שנפל לבור ונפל שם קיתון של מים, רואין את ההיתר כאילו אינו, והשאר מים רבין עליו ומבטלין אותו. כי אתא רב שמואל בר יהודה א"ר יוחנן לא שנו אלא שנפל קיתון של מים תחלה, אבל לא נפל שם קיתון של מים תחלה מצא מין את מינו וניעור.

כתב הראב"ד דאף על גב דלית הלכתא כרבי יוחנן לענין יין ביין, מיהו גבי יין במים ומים ביין, וכן לכל איסור שנמוח כגון חלב ודם, וכן כיוצא בהן הלכתא כותיה, שאם יפול האיסור לתוך ההיתר מעט מעט שאין בו כדי נתינת טעם בשעת נפילה אף על פי שנפל בו איסור כל היום כולו מותר דראשון ראשון בטל וכיון שנתבטל הרי הוא היתר גמור ולא די לו שאינו מצטרף עוד לאסור אלא אף להיתר מצטרף לבטל איסור הנופל בו אחר מכאן. אבל הרמב"ן כתב דאפילו בשאר אסורין נמי לא אמרינן ראשון ראשון בטל אלא אם נפל בהיתר איסור מועט, ואף על פי שנתבטל מחמת מיעוטו, אם חזר

לבטל טעם אותו יין נסך, הרי המים רבים עליו ומבטלים אותו ויהיה הכל מותר. ואם סתם יינם נתערב ביין של היתר, אפילו לא נפל לתוכו קיתון של מים אלא לבסוף, אם יש במים כדי לבטל טעם היין האסור, מותר.

דף ע"ג ע"ב

רב ושמואל דאמרי תרוייהו כל איסורין שבתורה, במינן במשהו, שלא במינן בנותן טעם; רבי יוחנן ור"ל דאמרי תרוייהו כל איסורין שבתורה, בין במינן בין שלא במינן בנותן טעם, חוץ מטבל ויין נסך, במינן במשהו, ושלא במינן בנותן טעם.

והקשו הראשונים דהא טבל דבר שיש לו מתירין הוא, אם כן למה הזכיר רבי יוחנן טבל, דהא כל דבר שיש לו מתירין נמי כך הוא דינו. ותירץ ר"ת דאי בשיש לו טבל אחר שיפריש ממנו לפי חשבון על זה הטבל שנתערב כאן הכי נמי, דה"ל דבר שיש לו מתירין, אלא הכא במאי עסקינן כגון שאין לו טבל ממקום אחר, ואף שהוא יכול להפריש מיניה וביה, כיון שאם היה מפריש ממנו לא היה די לו שיפריש ממעורב זה לפי חשבון הטבל שנפל בו, שנמצא שהוא מפריש מן הפטור על החיוב, אלא היה צריך להפריש כנגד כולו כאילו היה הכל טבל, וכל כי האי גונא שאין לו תקנה אלא בשיפסיד יותר מדינו לאו דבר שיש לו מתירין מיקרי. וכתב הר"ן, ומיהו שמעינן דכי אמרינן כל דבר שיש לו מתירין אפילו באלף לא בטיל לא אמרו אלא במינו אבל שלא במינו בנותן טעם, דהא הכא טבל סתמא קתני, ואפ"ה פסיק ותני שלא במינו בנותן טעם ואף על פי שיש לו מתירין, עיי"ש שהביא לזה ראיות נוספות, וסיים, הלכך שמעינן מכל הני דדבר שיש לו מתירין אינו אסור במשהו אלא במינו דוקא אבל שלא במינו הרי הוא ככל האיסורין שבתורה לבטל בס'.

ונפל שם איסור שבצירופו של ראשון יש בו כדי נתינת טעם נאסר היתר זה, וטעמא דמילתא משום דטעמא לא בטיל, ואפילו במין במינו דליכא למיקם אטעמא, כיון שנפל שם שיעור שיש בו כדי ליתן טעם בכנגדו שלא במינו אסור, וא"צ לומר באיסור המקלח בלא הפסק דלא אמרינן ראשון ראשון בטל דכנופל בבת אחת דמי, אלא אפילו היכא דמיקטף קטופי אסור, דחזור וניעור.

ולהלכה [שולחן ערוך יורה דעה סימן קל"ד סעיף א'] יין שנתנסך לעבודת כוכבים שנתערב ביין של היתר, אסור בהנאה בכל שהוא. בד"א, כשהורק היין המותר על טפה של יין נסך, אבל אם עירה יין נסך מצרצור קטן (פ"ה פך קטן) לתוך הבור של יין, אפילו עירה כל היום כולו, ראשון ראשון בטל. עירה מהחבית, בין שעירה מהמותר לאיסור או מהאיסור למותר, הכל אסור, מפני שהעמוד היורד מפי החבית גדול.

[סעיף ג'] מים שנתערבו ביין, או יין במים, בנותן טעם; מפני שהם מין בשאינו מינו. במה דברים אמורים, שנפל המשקה המותר לתוך המשקה האסור. אבל אם נפל המשקה האסור לתוך המשקה המותר, ראשון ראשון בטל. והוא שיוורק מצרצור קטן שהיה מריק ויורד מעט מעט. ואם נתרבה המשקה האסור עד שיש בו כדי ליתן טעם, אסור. והיאך יהיו המים אסורים, כגון שהיו נעבדים או תקרובת לעבודת כוכבים. הגה: דבריו בכאן סותרים זה את זה, דכתב דאם נפל המשקה האסור להיתר ראשון ראשון בטל, ואח"כ כתב דאם נתרבה האסור חזור ואסור, והוא מחלוקת בין הפוסקים. ולענין דינא סברא אחרונה היא עיקר.

[סעיף ד'] בור של יין יט שנפל בתוכו קיתון של מים תחלה ואח"כ נפל לתוכו יין נסך, רואין את יין ההיתר כאילו אינו, והמים שנפלו משערים אם יש בהם כדי